

บทที่ 5

บทสรุป

การศึกษาค้นคว้านี้เป็นการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์เขต 1 ผู้ศึกษาค้นคว้าได้นำเสนอตามลำดับ ดังนี้ จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้าเพื่อศึกษาภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา และเปรียบเทียบภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ จำแนกตามประเภทผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาใหม่ ผู้บริหารสถานศึกษาประจำการ และผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จ นอกจากนั้นเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีประชากรจำนวน 162 คน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 113 คน มีวิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้าโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพประกอบด้วย 4 ด้านประกอบด้วยคุณลักษณะของภาวะ ผู้นำพฤติกรรมผู้นำในการบริหาร ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำทางวิชาการ ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ

การศึกษารวบรวมข้อมูลแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม ทำการวิเคราะห์เป็นรายข้อเพื่อจำแนกผู้บริหารสถานศึกษา และวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ ตอนที่ 2 ผลการศึกษาข้อมูลภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาทำการวิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ตอนที่ 3 ผลการศึกษาข้อมูลเปรียบเทียบภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาโดยเปรียบเทียบตามประเภทบริหารสถานศึกษาประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาใหม่ ผู้บริหารสถานศึกษาประจำการ ผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จทำการวิเคราะห์ด้วยสถิติโดยใช้การทดสอบค่า F (F-test) ซึ่งกำหนดค่าสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05 ตอนที่ 4 ผลการศึกษาข้อมูลแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาทำการวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษา มีอาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์เขต 1 สรุปผลการศึกษาค้นคว้าได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาระดับภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษา มีอาชีพ พบว่าผู้บริหารสถานศึกษา มีระดับภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษา มีอาชีพทั้งโดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือคุณลักษณะของภาวะผู้นำ ภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมผู้นำในการบริหาร และภาวะผู้นำทางวิชาการ เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า

1.1 ด้านคุณลักษณะของภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาค่าเฉลี่ย น้อยที่สุด พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือมีความมุ่งมั่นในความสำเร็จ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อย ที่สุดคือ มีความรู้ความสามารถในการวิจัย เพื่อแสวงหาความรู้ นวัตกรรม และรูปแบบใหม่มาใช้ในการบริหารงาน

1.2 ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาค่าเฉลี่ย น้อยที่สุด พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อ หาแนวทางและวิธีแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในโรงเรียน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือสามารถจูงใจให้ ผู้ร่วมงานเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในงานที่ทำ

1.3 ด้านพฤติกรรมผู้นำในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาค่าเฉลี่ย น้อยที่สุด พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ส่งเสริม และดำเนินการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการ เรียนรู้ สุขภาพอนามัย และความปลอดภัยของผู้เรียน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ มีการรายงาน ผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบโดยคำนึงถึงมาตรฐานวิชาการ

1.4 ด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อ พิจารณารายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาค่าเฉลี่ยน้อย ที่สุด พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้เอื้อต่อกระบวนการ

เรียนรู้ของผู้เรียน โดยการร่วมกันพัฒนากับบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และข้อที่มีค่าเฉลี่ย น้อยที่สุดคือส่งเสริม และสนับสนุนการจัดให้มีการวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามประเภทผู้บริหารสถานศึกษา ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมทุกด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า

2.1 ด้านคุณลักษณะของภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่ แตกกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นข้อที่ 1.14 ตรงต่อเวลา และบริหารเวลาใน การทำงานได้ดีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ด้านพฤติกรรมผู้นำในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาทั้งโดยภาพรวม และ จำแนกเป็นรายข้อแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาทั้งโดยภาพรวม และ จำแนกเป็นรายข้อแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4 ด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาทั้งโดยภาพรวม และจำแนก เป็นรายข้อแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพของผู้บริหาร สถานศึกษา ซึ่งได้ให้แนวทางและข้อเสนอแนะในการพัฒนาเกี่ยวกับภาวะผู้นำผู้บริหาร สถานศึกษามีอาชีพจำแนกตามด้าน ดังนี้

3.1 การเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเองในขณะปฏิบัติงาน โดยเรียงประเด็น ความสำคัญจากความถี่สูงสุดสามอันดับแรก ดังนี้ 1) เรียนรู้จากการแก้ปัญหา และการตัดสินใจ ในการทำงาน 2) ผู้บริหารต้องมีความมุ่งมั่นในการพัฒนา และ 3) เรียนรู้จากการทำงานแบบการ ลองผิดลองถูกในการบริหารงานโดยการมอบหมายงานตามความต้องการของผู้สอน และความ ถนัดนำมากำหนดแนวทางในการพัฒนา

3.2 การเรียนรู้จากประสบการณ์ของบุคคลอื่นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ โดย เรียงประเด็นความสำคัญจากความถี่สูงสุดสามอันดับแรก ดังนี้ 1) การศึกษาดูงานการปฏิบัติงาน ของโรงเรียนที่มีความเป็นเลิศในด้านที่ต้องการพัฒนา 2) ศึกษาจากบุคคลที่ประสบความสำเร็จใน การทำงาน และเป็นผู้บริหารระดับสูง และ 3) การสร้างเครือข่ายโดยชุมชนมีส่วนร่วม

3.3 เรียนรู้การบริหาร การปฏิบัติงานโดยการฝึกสอนจากผู้อื่น โดยเรียงประเด็น ความสำคัญจากความถี่สูงสุดสามอันดับแรก ดังนี้ 1) การเข้ารับการอบรมประชุมสัมมนาจากผู้มีคุณวุฒิ และได้ทดลองปฏิบัติ 2) ได้รับคำแนะนำ สอนงานจากผู้บังคับบัญชาเดิม หรือบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการทำงาน และ 3) ฝึกอบรมทักษะการบริหารจากผู้บริหารและนักการบริหารสาขาต่างๆ

3.4 การเรียนรู้ด้วยตนเองหรือการเข้ารับการฝึกอบรมโดยเฉพาะ โดยเรียงประเด็น ความสำคัญจากความถี่สูงสุดสามอันดับแรก ดังนี้ 1) การอบรมหลักสูตรต่างๆ ในสถาบันการศึกษาภายนอกหน่วยงาน 2) ศึกษาจากตำรา เอกสาร วารสาร และงานวิจัย และ 3) ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจาก Internet

อภิปรายผลการศึกษาค้นคว้า

จากผลการศึกษาค้นคว้าแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์เขต 1 พบประเด็นในการอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการศึกษาระดับภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพซึ่งประกอบด้วย ด้านคุณลักษณะของภาวะผู้นำ ด้านพฤติกรรมผู้นำในการบริหาร ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ โดยภาพรวมทุกด้าน และรายด้านอยู่ในระดับมาก จากการศึกษาที่พบประเด็นเป็นเช่นนี้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับตำแหน่งใหม่ต้องเข้ารับการพัฒนาดตนเองทุกคนตามหลักเกณฑ์ และวิธีการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของ ก.ค.ศ. ในการพัฒนา ดังกล่าวจะเน้นการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา ด้านคุณลักษณะ ภาวะผู้นำทางวิชาการ การบริหาร และจัดการในสถานศึกษาส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาใหม่เกิดความรู้มีความพร้อมและแนวทางในการประยุกต์ใช้ในการทำงาน ส่วนผู้บริหารสถานศึกษาประจำการ และผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จนั้นเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน ประสบการณ์ในการทำงานจริง นอกจากนั้นจากการบริหารจัดการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์เขต 1 มีรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างเป็นระบบโดยจัดตั้งศูนย์พัฒนาประสิทธิภาพการศึกษาขึ้น โดยศูนย์ฯ มีหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน และร่วมกันทำงานเป็นทีมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาภายในศูนย์ฯ และยังมีการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างศูนย์ฯ โดยผู้บริหารสถานศึกษาทุกคนต้องทำงานร่วมกันโดยมีเป้าหมายในการพัฒนางาน และพัฒนาตนเองอย่าง

ต่อเนื่อง ซึ่งการทำงานร่วมกันนั้นมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แนวคิด แนวทางในการปฏิบัติ และจากคำแนะนำของผู้บริหารที่มีอายุและมีประสบการณ์มากกว่า จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์จากการทำงานร่วมกัน

2. ผลการเปรียบเทียบผู้บริหารสถานศึกษาจำแนกตามประเภทผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาใหม่ ผู้บริหารสถานศึกษาประจำการ และผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จมีภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพโดยภาพรวม และรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการบริหารจัดการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์เขต 1 มีรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างเป็นระบบโดยจัดตั้งศูนย์พัฒนาประสิทธิภาพการศึกษาขึ้นจำนวน 11 ศูนย์ มีหลักในการจัดศูนย์ฯ โดยยึดที่ตั้งของโรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียงกัน โดยผู้บริหารสถานศึกษาทุกโรงเรียนเป็นคณะกรรมการทำหน้าที่บริหารจัดการ การดำเนินงานอย่างเป็นระบบชัดเจน และเป็นรูปธรรม โดยคณะกรรมการร่วมกันทำงานเป็นทีมในการส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาภายในศูนย์ และมีการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างศูนย์ฯ ส่วนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทำหน้าที่กำหนดทิศทาง และมอบแนวทางการดำเนินงานให้ศูนย์ฯปฏิบัติตาม นอกจากนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทำการส่งเสริม สนับสนุนในการจัดการศึกษา และการบริหารจัดการระดับศูนย์ฯ รวมไปถึงระดับสถานศึกษาในการดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้ความสำคัญด้านข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษากับผู้บริหารสถานศึกษาโดยการจัดประชุมทุกเดือน และจัดประชุมประธานศูนย์พัฒนาประสิทธิภาพการศึกษาเดือนละ 2 ครั้ง และประสานงาน ดำเนินการให้ผู้บริหารสถานศึกษาทุกโรงเรียนไปศึกษาดูงานจากหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จในการจัดการศึกษา จากการดำเนินการดังกล่าวจะเห็นว่าส่งผลโดยตรงต่อผู้บริหารสถานศึกษาในด้านความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การเรียนรู้จากระบบพี่เลี้ยงจากการดำเนินงานร่วมกันภายในศูนย์พัฒนาประสิทธิภาพการศึกษา ซึ่งส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้จากการแนะนำ หรือประสบการณ์จากผู้อื่นอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปปรับใช้ในการทำงานของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นยังส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษามีแนวปฏิบัติที่มีทิศทางเดียวกันในการจัดการศึกษา ซึ่งจะเห็นได้จากผลการประเมินสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาที่ผ่านมาร้อยละ 85.40 ผ่านเกณฑ์เฉลี่ยในระดับประเทศ (คะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ เท่ากับ 52.36) นั่นแสดงว่าผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่มีสมรรถนะ และความรู้ด้านการบริหารงานภายในโรงเรียน การประกัน

คุณภาพการศึกษา การบริหารการประชาสัมพันธ์และความสัมพันธ์ชุมชน ด้านการบริหารจัดการ เทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านคุณธรรม และจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการวิจัยและการส่งเสริมการวิจัย ความรู้ด้านภาษาอังกฤษ ความรู้ด้านเทคโนโลยี นอกจากนี้มีเจตคติที่ดี และมีความเป็นผู้นำ

นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งคือประสบการณ์ในการบริหารจัดการสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาที่แตกต่างกันมีภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมาน พงษ์จำนงค์ (2547, หน้า 140) ได้ศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน พบว่า ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่ง และวุฒิทางการศึกษา ทั้งโดยรวม 6 ด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพ ด้านความรู้ความสามารถ ด้านทักษะทางการบริหาร ด้านวิสัยทัศน์ ด้านคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ และด้านประสบการณ์และผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 79.40 มีการศึกษาในระดับปริญญาโททางการบริหารการศึกษาทำให้มีความรู้เกี่ยวกับวิชาพื้นฐานการศึกษา วิชาการบริหารการศึกษา และวิชาเฉพาะด้านทางการศึกษา ซึ่งเป็นความรู้ที่สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาของคุรุสภา โดยเป็นกรอบในการดำเนินการและข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะและคุณภาพที่พึงประสงค์ในการประกอบวิชาชีพทางการศึกษาที่ต้องประพฤติ และปฏิบัติตามเพื่อให้เกิดคุณภาพในการประกอบวิชาชีพ นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่มีตำแหน่งวิทยฐานะทางการบริหารชำนาญการขึ้นไป มีผู้บริหารสถานศึกษาใหม่เพียง 1 คน ที่ไม่มีวิทยฐานะทางการบริหาร ในปัจจุบันผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิทยฐานะนั้นสามารถจำแนกได้ 2 กรณี คือ บุคคลที่ได้รับวิทยฐานะขณะดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา และบุคคลที่ได้รับวิทยฐานะก่อนดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา โดยบุคคลดังกล่าวนั้นอาจได้รับวิทยฐานะขณะดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการ หรือข้าราชการครู ซึ่งในการประเมินเพื่อให้มีวิทยฐานะต้องมีคุณสมบัติ และต้องผ่านการประเมิน 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความประพฤติ วินัย จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ ด้านคุณภาพการปฏิบัติงาน ด้านผลการปฏิบัติงาน โดยสรุปแล้วบุคคลที่ผ่านการประเมินทั้ง 2 กรณีต้องมีหน้าที่ความรับผิดชอบที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา มีคุณภาพการปฏิบัติงาน และผ่านการประเมินตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่ ก.ค.ศ.กำหนด

ในปัจจุบันการคัดเลือกผู้บริหารสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 มาตรา 57 กำหนดให้การเปลี่ยนแปลงตำแหน่งของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นไปตามที่ ก.ค.ศ.กำหนด ซึ่งในปัจจุบัน ก.ค.ศ. ได้กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีคัดเลือกผู้อำนวยการสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยบุคคลที่เข้ารับการคัดเลือกต้องดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการ หรือข้าราชการครูวิทยฐานะระดับชำนาญการขึ้นไป และที่สำคัญต้องมีใบประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาด้วย ส่วนวิธีการคัดเลือกนั้นให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานดำเนินการคัดกรองในขั้นแรกทำการสอบในภาค ก และการคัดกรองในขั้นต่อไป ให้ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาดำเนินการสอบในภาค ข และภาค ค จากผู้มีชื่อในบัญชีภาค ก จะเห็นได้ว่าการสรรหาผู้บริหารสถานศึกษานั้นมีระบบ หลายขั้นตอนทำให้ได้บุคคลที่เหมาะสมมากยิ่งขึ้น โดยบุคคลที่ผ่านการคัดเลือกต้องมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์ และคุณสมบัติเหมาะสม และสอดคล้องกับตำแหน่งตามมาตรฐานของ ก.ค.ศ. ที่กำหนดไว้

หลังจากนั้นเมื่อบุคคลได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้บริหารสถานศึกษาแล้วต้องมีการพัฒนาก่อนดำรงตำแหน่งตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 มาตรา 80 เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดี คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพที่เหมาะสมในอันที่จะทำให้การปฏิบัติหน้าที่ราชการเกิดประสิทธิภาพประสิทธิผล และความก้าวหน้าแก่ราชการ ในการพัฒนาดังกล่าวจะเน้นการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาด้านคุณลักษณะ ภาวะผู้นำทางวิชาการ การบริหารและจัดการในสถานศึกษา ซึ่งเป็นการพัฒนาที่สอดคล้องกับภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ และส่งผลทำให้ผู้บริหารสถานศึกษามีความพร้อมก่อนการปฏิบัติงาน ก่อให้เกิดคุณลักษณะที่เหมาะสมกับตำแหน่ง และมีรูปแบบที่ชัดเจนในการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวทางการพัฒนา โดยสามารถนำไปปรับใช้ในหน้าที่ของตนเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน

นอกจากนั้นการเป็นผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษาต้องดำเนินการพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ด้านระบบการบริหารจัดการศึกษาในหมวด 7 โดยรัฐได้กำหนดนโยบายให้มีการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติของครูและบุคลากรทางการศึกษาในทิศทางเดียวกันทั้งระบบ ซึ่งมีการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพให้ผู้บริหารสถานศึกษาในหลายๆ รูปแบบ เช่น การส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาที่ไม่มีวุฒิทางการ

บริหารการศึกษาให้ได้เข้ารับการศึกษาคือ การส่งเสริมให้ศึกษาดูงาน ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการสร้างชุดฝึกอบรมทั้งในรูปของสิ่งพิมพ์ และสื่อเทคโนโลยี เช่น การเรียนรู้ผ่านทาง Internet ของ www.utqonline.com หรือ www.utqonline.net เป็นต้น

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ พบประเด็นที่สำคัญของภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามีข้อดีด้านคุณลักษณะของภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ยกเว้นข้อที่เกี่ยวกับการตรงต่อเวลา และบริหารเวลาในการทำงานได้ดีแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ไม่มีความแตกต่างกัน แต่จากการพิจารณาค่าเฉลี่ย พบว่า มีความแตกต่างกันระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาใหม่กับผู้บริหารสถานศึกษาประจำการและผู้บริหารสถานศึกษาประสบความสำเร็จ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาใหม่เมื่อเข้าสู่ตำแหน่งระยะแรก จะอยู่ในระยะปฏิบัติการและเผชิญความเป็นจริง (Realworld of work life) อยู่ในช่วงสำคัญของชีวิตการทำงานที่เปลี่ยนจากผู้ปฏิบัติตามหรือผู้ตามมาเป็นผู้บริหาร หรือผู้นำ และวิถีชีวิตมีความสัมพันธ์ซับซ้อนในวงกว้างหลายระดับมากขึ้นทั้งภายในสถานศึกษา ชุมชน และสังคม นอกจากนี้ยังมีภาระหน้าที่ใหม่ๆที่ต้องปฏิบัติอย่างมากมายภายในสถานศึกษา เช่น การประชุมสัมมนาทางวิชาการทั้งภายในและภายนอก กิจกรรมด้านการวางแผน กิจกรรมด้านวิชาการเกี่ยวกับหลักสูตรและการวางแผน เป็นต้น ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาใหม่ต้องใช้ความพยายามปรับเป้าหมายสำคัญในการทำงานและชีวิตส่วนตัวให้สอดคล้องกัน นอกจากนี้ในการบริหารจัดการศึกษานั้นต้องบริหารตามสภาพบริบทภายใน และภายนอกสถานศึกษาบางครั้งอาจพบอุปสรรคในการทำงาน เช่น ความขาดแคลนในทรัพยากรทางการบริหารด้านงบประมาณ บุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยี จากที่กล่าวล้นเป็นข้อจำกัดที่อาจส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาใหม่ยังไม่สามารถบริหารงานให้บรรลุตามที่คาดหวัง และยังไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้เหมาะสม สอดคล้องกับภารกิจ และระยะเวลาตามความต้องการของสถานศึกษากำหนดได้

3. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำ ตามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นกระบวนการพัฒนาตนเองให้มีภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามีข้อดีคือ ขั้นแรกเป็นการสำรวจตนเองเพื่อให้ทราบจุดเด่น จุดด้อยที่ควรพัฒนาของตนเอง ขั้นที่ 2 เป็นการกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาให้ตรงกับความต้องการ ขั้นที่ 3 เป็นการปรับปรุงตนเองให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้โดยการฝึกฝนตามแผนที่วางไว้ ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การศึกษาอย่างเป็นทางการ การศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ การฝึกอบรมและการประชุมเชิงปฏิบัติการ การอ่านหนังสือ และวารสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การศึกษาดูงาน การศึกษาจากผู้มีประสบการณ์ การเข้าร่วม

ประชุมสัมมนาทางวิชาการ การศึกษาค้นคว้า และจัดทำผลงานวิชาการ และการศึกษาด້วยตนเอง ส่วนขั้นสุดท้าย เป็นการประเมินผล และตรวจสอบความสำเร็จจากการดำเนินการพัฒนาตนเอง แล้วทำการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำให้เป็นผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ ดังนี้

3.1 การเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเองในขณะปฏิบัติงาน ตามแนวคิดของผู้บริหารสถานศึกษาที่พบมากที่สุด คือ เรียนรู้จากการแก้ปัญหา และการตัดสินใจในการทำงาน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษามองเห็นว่าทุกคนต้องเจอกับปัญหาทั้งภายใน และภายนอกสถานศึกษาที่แตกต่างกัน ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้กระบวนการที่ใช้เหตุผลในการพิจารณา วิเคราะห์สาเหตุ และหาทางเลือกเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการปฏิบัติที่ดีที่สุดในการนำไปสู่เป้าหมาย และตัดสินใจในการแก้ปัญหา ซึ่งการตัดสินใจจึงต้องเป็นไปตามขั้นตอนของกระบวนการอย่างรอบคอบเพื่อประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา และการตัดสินใจสั่งการเป็นกระบวนการที่จำเป็น และมีความสำคัญต่อภาวะการเป็นผู้บริหารงานอย่างมากถือว่าเป็นหัวใจของการบริหารหน่วยงาน เพราะผู้บริหารหลีกเลี่ยงไม่ได้ การตัดสินใจมีความสำคัญต่อตนเอง บุคคลที่เกี่ยวข้อง และสถานศึกษา ดังนั้นหากมีการฝึกฝนกระบวนการดังกล่าวให้มีอยู่ในตัวเองผู้บริหารสถานศึกษาจึงจะสามารถเป็นนักวินิจฉัยสั่งการได้เป็นอย่างดี

3.2 การเรียนรู้จากประสบการณ์ของบุคคลอื่น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ ตามแนวคิดของผู้บริหารสถานศึกษาที่พบมากที่สุด คือ การศึกษาดูงานการปฏิบัติงานของโรงเรียนที่มีความเป็นเลิศในด้านที่ต้องการพัฒนา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษามองเห็นว่าเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง สามารถแลกเปลี่ยนความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ แลกเปลี่ยนวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศแล้วนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม ซึ่งทำให้ได้แนวทางปฏิบัติที่จะนำไปใช้ในการทำงาน ซึ่งเป็นทางลัดในพัฒนาตนเองอย่างก้าวกระโดด ช่วยประหยัดเวลาและลดการดำเนินงานแบบลองผิดลองถูก ทำให้ทราบถึงศักยภาพหรือขีดความสามารถของตนเอง ส่งผลให้สามารถการทำงานมีประสิทธิภาพ

3.3 เรียนรู้การบริหาร การปฏิบัติงานโดยการฝึกสอนจากผู้อื่น ตามแนวคิดของผู้บริหารสถานศึกษาที่พบมากที่สุด คือ การเข้ารับการอบรม ประชุมสัมมนาจากผู้มีคุณวุฒิ และได้ทดลองปฏิบัติ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษามองเห็นว่ามีคุณวุฒิเป็นบุคคลที่มีความรอบรู้ ความชำนาญ เชี่ยวชาญเฉพาะทางอย่างยิ่ง ผู้มีคุณวุฒิทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ตรงในเรื่องนั้น ด้วยเทคนิค วิธีการที่เหมาะสมและตรงกับความต้องการบุคคลอย่างแท้จริง

ดังนั้นหากเข้ารับการอบรมแล้วจะทำให้มีโอกาสในการเรียนรู้ตรงตามวัตถุประสงค์ของตนเอง ประหยัดเวลาในการเรียนรู้ มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ร่วมกัน และช่วยสร้างทัศนคติที่ดีในการทำงานได้อีกด้วย

3.4 การเรียนรู้ด้วยตนเองหรือการเข้ารับการฝึกอบรมโดยเฉพาะ ตามแนวคิดของผู้บริหารสถานศึกษาที่พบมากที่สุด คือ การอบรมหลักสูตรต่างๆ ในสถาบันการศึกษาภายนอก หน่วยงาน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษามองเห็น เป็นการพัฒนา และการเข้ารับการฝึกอบรมนั้นจะเฉพาะเจาะจงเน้นถึงการเพิ่มประสิทธิภาพของงานซึ่งตัวบุคคลนั้นปฏิบัติอยู่ หรือจะปฏิบัติต่อไปในระยะยาว เนื้อหาของเรื่องที่ฝึกอบรมอาจเป็นเรื่องที่ตรงกับความต้องการของตัวบุคคลนั้น และตรงกับงานที่กำลังปฏิบัติอยู่ หรืองานที่กำลังจะได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติ ซึ่งในปัจจุบันมีสถาบัน หน่วยงาน และองค์กรที่มีความเป็นเลิศเฉพาะด้าน เปิดหลักสูตรให้เข้ารับการฝึกอบรมโดยเฉพาะจำนวนมาก

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาค้นคว้าแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์เขต 1 เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารจัดการศึกษา และพัฒนาภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ศึกษาค้นคว้ามีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 จากภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่าด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำสุด ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างรูปแบบการประเมินตนเองเกี่ยวกับการมีภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพอย่างเป็นรูปธรรม และควรพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เช่น เรียนรู้ด้วยตนเองหรือการเข้ารับการฝึกอบรมโดยเฉพาะ ประชุมสัมมนาจากผู้มีคุณวุฒิ และได้ทดลองปฏิบัติ เป็นต้น

1.2 จากภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า การส่งเสริม และสนับสนุนการจัดให้มีการวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากด้านคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาทางด้านสติปัญญาเกี่ยวกับการมีความรู้ความสามารถในการวิจัย เพื่อแสวงหาความรู้นวัตกรรม และรูปแบบใหม่มาใช้ในการบริหารงานเป็นคุณลักษณะที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเช่นเดียวกัน

ดังนั้นผู้บริหารควรมีการพัฒนาตนเองด้านความรู้ ความสามารถในการวิจัยให้มากยิ่งขึ้น เพื่อนำความรู้มาใช้ และส่งเสริมให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทำการวิจัยในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาซึ่งประกอบไปด้วยคุณภาพผู้เรียน และคุณภาพการบริหารงานวิชาการ

1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการกำหนดแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษามี และใช้ภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามีอย่างจริงจัง ด้วยวิธีการที่หลากหลายตามกรอบแนวคิดเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างมีระบบ และเป็นรูปธรรม

1.4 การพัฒนาภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความประสงค์พัฒนาตนเอง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาจากผู้ที่เกี่ยวข้องทางการศึกษา เช่น ข้าราชการครู ศึกษานิเทศก์ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เป็นต้น

2.2 ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในหน่วยงานทางการศึกษาอื่นๆ เช่น สถานศึกษาสังกัดการศึกษาเอกชน และการศึกษานอกโรงเรียน เป็นต้น

2.3 ควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษาแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ เช่น การศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study Approach) หรือ สนทนากลุ่ม (Focus group study) โดยเลือกเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จ